

Halas Romanında Millî Mücadele Sürecinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi

Examination of the National Struggle Process in the Novel of Halas in the Context of Values Education

Enes YAŞAR¹

¹Dr., Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye, enesyasar@comu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-4606-2592>)

Geliş Tarihi: 23.06.2021

Kabul Tarihi: 02.06.2022

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Halas romanında ele alınan bağımsızlık hareketinin millî bir mücadeleye dönüşme sürecini değerler eğitimi bağlamında incelemektir. Çalışmada İzmir'in işgaliyle birlikte Türk toplumunun vatan algısı ve yaşanan millî uyanışın boyutları çeşitli yönleriyle değerlendirilmiştir. Nihat, İclal, Beatrice ve Kemal Mümtaz karakterleri üzerinden metindeki millî mücadele süreci, değerler eğitimi bağlamında ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma evrenini Mehmet Rauf'un romanları oluşturmakta olup amaçlı örneklem yoluyla Halas romanı incelenmiştir. Elde edilen değer çözümlenmeleri için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, Nihat ve İclal'in Yunanlılar karşısında benzer millî duyarlılıklara sahip olduğu tespit edilmiştir. Fakat Nihat ve İclal'in başlarda hassasiyet düzeylerinde farklılıklar olduğu görülmüştür. Romanda işgalin İtilaf Devletlerinin himayesine sığınmakla değil, Ankara'daki Millî Mücadele hareketine katılmakla sona erdirilebileceği vurgusu yapılmıştır. Sonuç olarak romanda Mütareke öncesi ve sonrasına ait millî değerlerin çeşitli boyutlarıyla ortaya koyulduğu anlaşılmıştır. Ayrıca işgal sürecinde İtilaf Devletlerinin Anadolu üzerindeki emellerine ve Ankara'da verilen bağımsızlık mücadelesine dikkat çekildiği görülmüştür. Bu çerçevede romanın millî değerlere katkı sağlayabileceği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, millî değerler, Millî Mücadele, bağımsızlık, Türkçe eğitimi.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the process of becoming a national struggle of the independence movement discussed in the Halas. In the study, with the occupation of Izmir, the Turkish society's perception of homeland and the dimensions of the national awakening experienced were evaluated in various aspects. Through the characters of Nihat, İclal, Beatrice and Kemal Mümtaz the theme of national struggle in the text was tried to be revealed. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the research. The population of the study was Mehmet Rauf's novels. Halas novel were selected from among the novels of this period through purposeful sampling. Content analysis method was used for value analysis in novel. In the research, it has been determined that Nihat and İclal have similar national sensibilities towards Greeks. In the novel, it is emphasized that it can be ended by participating in the national struggle movement in Ankara, not by accepting the protection of the Entente States. As a result, it is understood that the national values before and after the Armistice are revealed in various dimensions in the novel. In addition, it has been observed that during the occupation process, attention was drawn to the ambitions of the Entente States over Anatolia and the struggle for independence in Ankara.

Keywords: Values education, national values, National Struggle, independence, Turkish education.

GİRİŞ

Değer, bir toplumun kendi varlık, birlik ve işleyişini sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; bireylerin ortak duygu, düşünce ve amaçlarını yansıtan temel ahlâki ya da dini ilkelerdir (Kızılçelik ve Erjem, 1994). Kişiler içerisinde buldukları toplum ve kültür değerlerini çoğunlukla benimserler ve kendi muhakemelerinde birer ölçüt olarak kullanırlar (Dilmaç, 2009). Hayat boyu devam eden ve nesilden nesile aktarılan bu değerlerin kazanım süreçleri ise “değerler eğitimi” olarak nitelendirilir (Yaman, 2012).

Değerler eğitiminin amacı tüm insanlığın sahip olduğu evrensel değerlere vurgu yapmak, iyi karakter örnekleri sergilemek ve sorumluluk duygusuyla hareket eden bireyler yetişmesine katkı sağlamaktır. Bunu gerçekleştirebilmek için bireyin iç dünyasına sirayet etmek gerekmektedir. Edebi eserlerin ise bu noktada oldukça etkili bir yöntem olduğu bilinmektedir. Çünkü edebi eserler, bireyin yaşantısında küçük yaşlardan itibaren önemli yer tutmaya başlamakta ve karakter gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Öyle ki edebi eserler hem bireysel hem de toplumsal manada insanları iyiye ve güzele yönlendiren ve onlara yeni değerler kazandıran önemli materyallerden bir tanesidir. Özellikle metnin derin yapısındaki manayı sezdirerek bireylere aktarması oldukça önemlidir. Sanat eserlerinde asıl amaç anlatıdaki değerleri sezdirme, hissettirme, duyurma ve düşünmektir (Aktaş, 2009). Bu doğrultudan hareketle bireylerin sezdirme yoluyla okudukları edebi eserlerden yola çıkarak değerleri zihinlerinde yapılandırılabilir ve bilinçli bir şekilde değerleri içselleştirebildikleri ifade edilebilir (Güneş, 2013). Nitekim bu süreç bireylerin yeni yaşantılar edinme, kişiliklerini değiştirme ve geliştirme dönemlerini kapsamaktadır (Sever, 1998). Çünkü çocuklar için 12-14 yaş aralığı büyük bir gelişim evresinin gerçekleştiği bir dönemdir. Bu süreçte çocuklar önemli ölçüde dil ve düşünce yönünden gelişme gösterirler (Karakuş, 2012). Ayrıca kendilerine kazandırılmak istenen temel değerleri de en çok bu zaman zarfında edinirler.

Bireyler, bu dönemde model alma yoluyla okudukları metinlerden etkilenecek kendileri ile karakterler arasında sıkı bağlar kurmaya başlarlar. Bu yönüyle model alma davranışının bireylerin karakter oluşumu üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceği açık bir şekilde görülmektedir (Ekşi ve Katılmış, 2011). Metinler aracılığıyla verilen karakter eğitimi; yeni nesillere temel insani ve millî değerler kazandırma, duyarlılıklar oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır (Üstünyer, 2009). Bu nedenle edebi metinlerde millî değerlerin aktarılması oldukça önemlidir. Millî değerlerin aktarılabilirliği en etkili yollarından birisi de millî mücadele sürecidir. Millî mücadele süreci, yakın dönem Türk tarihinin en önemli olaylarından bir tanesidir. Vatan, millet ve din uğruna verilen bir varoluş mücadelesinin en canlı örneklerindedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda da bu konu oldukça önemsenmektedir. 2019 programının özel amaçları ele alındığında öğrencilerin; millî, manevi ve ahlaki değerlere yönlendirilmeye çalışıldıkları belirgin bir şekilde görülmektedir (MEB, 2019, s.8). Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında yer alan ve her sınıf düzeyinde zorunlu olarak okutulan temalardan bir tanesi de “Millî Mücadele ve Atatürk” temasıdır. Fakat bu tema, programda zorunlu olarak yer almasına rağmen Türkçe ders kitaplarında millî mücadeleye dair kavramların yeterince yer almadığı da tespit edilmiştir (Açık ve Önkaş, 2011; Ekici-Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Karagöz, 2009; Kaygana Yapıcı ve Aytan, 2013; Somuncu, 2008; Şen, 2008). Ayrıca ders kitaplarındaki metinlerde türsel dağılımların da dengesiz bir şekilde gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır (Baş, 2003). Taşgüzel (2004) de ders kitaplarında öğrencilerin kavramsal gelişimlerini destekleyen bilinçli bir edimin olmadığını ifade etmektedir.

Yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda Türkçe ders kitaplarında millî değerlere dair birtakım eksikliklerin olduğu ve edebi türlerin kitaplarda dengesiz bir dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Edebi türler açısından ise en çok geri planda kalan türün roman

olduğu dikkati çekmektedir (Kolaç, 2009; Pilav ve Oğuz, 2013). Bu nedenle öğrencilerin ruh ve zihin dünyalarına hem türsel hem de biçimsel açılarından katkı sağlamak adına ders kitaplarının yanı sıra ders dışı kaynaklardan da faydalanılması gerektiği düşünülmektedir. Benzer şekilde Sever (2006) de yalnızca ders kitabına bağlı bir öğretim anlayışının öğrencileri belirli bir alan içerisinde sınırlandırmak anlamına geleceğini ve farklı edebi metinlerden faydalanmanın öğrencilere katkı sağlayabileceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda hareketle çalışmada *Halas* romanının öğrencilerin ruh dünyasına ve millî değerlerine örnek oluşturabileceği düşünülmektedir. Çünkü *Halas* romanı, roman tekniğinden ziyade daha çok bir milletin devamlılığında moral değeri veren bir içerikle kendisini göstermektedir (Olpak Koç, 2020). Bu nedenle de ortaokul seviyesindeki her öğrencinin millî değerlerini bu edebi eser üzerinden idrak edebileceği öngörülmektedir. Bu anlayışı oluşturan başlıca etken ortaokul seviyesindeki öğrencilerin romanda ele alınan değerleri kavrayabilecek algılara sahip olmalarıdır. Piaget'in kuramına göre ortalama olarak 6-7 ve 8. sınıf öğrencileri soyut işlemler dönemine geçmektedir (Senemoğlu, 2010). Bu seviyedeki öğrenciler, yalnızca anlatılardaki temel anlamları değil, zihin, dil ve kavram gelişimine bağlı olarak millî mücadele yoluyla kazanılan varoluş mücadelesini de idrak edebilecek seviyededirler (Zafer, 2013). Dolayısıyla romanda aktarılan değerlerin 6-7 ve 8. sınıf seviyelerindeki okurların zihinsel yeterlilikleriyle örtüştüğü düşünülmektedir. Ayrıca romanın Türkçe dersi öğretim programındaki temalarla da uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Romanın bu yönüyle okura hem değerler hem de eğitsellik açısından katkı sunabileceği ileri sürülebilir.

1.1. Millî Mücadele hareketinin başlıca sebepleri

Millî Mücadele hareketinin başlatılmasında Mondros Mütarekesi'nin önemli bir yeri olduğu tarihi bir gerçektir. Nitekim Mondros Mütarekesi'yle birlikte memleketin ferah bir nefes alacağı beklentisine rağmen ilerleyen süreçte beklentiler karşılanmamıştır. Aksine işgal güçleri, Türkiye'yi parçalama planlarını daha çok devreye sokma imkânı bulmuşlardır. Özellikle Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesi olan "galip devletlerin güvenliklerini tehdit edecek bir durum olduğunda herhangi bir stratejik noktanın işgal edilebilmesi" hükmü, tamamen belirsizliklerle dolu olduğundan İtilaf Devletlerine istediği yeri işgal hakkı tanımıştır. Dolayısıyla Mondros Mütarekesi'nin bu maddesi Millî Mücadele hareketini başlatan önemli bir unsur olduğu düşünülmektedir. Öyle ki İtilaf Devletlerince bu madde kötüye kullanılmış ve 15 Mayıs günü Yunanlıların İngiliz donanmasının himayesinde İzmir'e asker çıkarmalarına imkân sağlamıştır.

Diğer bir yandan İzmir'deki Rumların işgal öncesinde Yunanlıları büyük bir heyecanla bekledikleri görülmüştür. Hatta Rum evleri bu süreçte Yunan bayraklarıyla donatılmıştır (Bezek, 2013). İşgal günü ise binlerce yerli Rum, ellerindeki Yunan bayraklarıyla askerleri selamlamışlardır. Ardından Rumlar, İngilizlere güvenerek Türk köylerine taarruz etmeye başlamışlar ve yağmalamalarda bulunmuşlardır (Selek, 1976). Yağmalarla birlikte Yunan güçleri Türkleri yerlerini terk etmeye zorlamış ve iş birliği yaptıkları yerli Rumları buralara iskân etmeye çalışmışlardır.

Yunan askerlerinin vahşet dolu bu işkenceleri, yağmalamaları ve yakıp yıkmaları karşısında ise bir millî direniş oluşmaya başlamıştır. Özellikle Anadolu'da başlatılan direniş, memleketin her yanından destek bulmuş ve bağımsızlık mücadelesine dönüşmüştür. Romanda Nihat ve İclal de bu harekete katılmak için yola çıkan karakterlerden olmuşlardır.

Romanda Nihat, Harbiye mektebini bitirerek zabıt olmuş ve Suriye'de görev yaparak İstanbul'a dönmüştür. Fakat İzmir'in işgal edildiği haberini alması üzerine millî bir duyarlılık göstererek Millî Mücadele'ye katılmaya karar vermiştir. Ardından Ankara'da oluşturulacak düzenli orduya katılmak için İstanbul'a doğru yola çıkmıştır. İclal'in millî duyarlılıklarını uyandıransa Nihat olmuştur. İclal, Nihat'la tanışmasının ardından millî bir kültür anlayışı benimseyerek Millî Mücadele hareketinde Nihat'a destek olmaya karar vermiş ve onunla Ankara'ya gitmek için yola koyulmuştur. Böylece Nihat, Anadolu gerçeğini İclal'e duyduğu

akşla yakalamayı başarmıştır. Nihai olarak Türk halkının bağımsızlık mücadelesi için çıkmış oldukları bu yol, 9 Eylül 1922 günü gerçekleştirilen Büyük Taarruz ile zafere ulaşmıştır.

1.2. Araştırmanın amacı

Araştırmanın amacı, Mondros Mütarekesi'nin ardından İzmir ve çevresinin işgal ediliş sürecini ve Türk toplumunda meydana gelen millî uyanışı milli değerler doğrultusunda *Halas* romanı üzerinden ortaya koymaktır. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. *Halas* romanında Mondros Mütarekesi karakterlerde nasıl bir değer anlayışıyla karşılık bulmaktadır?
2. *Halas* romanında mandacı yaklaşımlar karakterlerde nasıl bir değer anlayışıyla karşılık bulmaktadır?
3. *Halas* romanında İzmir'deki nüfuzlu kimselerin duyarsızlıkları karakterlerde nasıl bir değer anlayışıyla karşılık bulmaktadır?
4. *Halas* romanında harp vurgunculuğu karakterlerde nasıl bir değer anlayışıyla karşılık bulmaktadır?
5. *Halas* romanında işgal sonrası İngiliz ve Türklerin ilişkileri karakterlerde nasıl bir değer anlayışıyla karşılık bulmaktadır?
6. *Halas* romanında Millî Mücadele aleyhindeki Türk basını karakterlerde nasıl bir değer anlayışıyla karşılık bulmaktadır?
7. *Halas* romanında Millî Mücadele aleyhindeki bürokratik işleyiş karakterlerde nasıl bir değer anlayışıyla karşılık bulmaktadır?
8. *Halas* romanında Millî Mücadele karakterlerde nasıl bir değer anlayışıyla karşılık bulmaktadır?

YÖNTEM

Halas romanını değerler eğitimi açısından analiz etmeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Doküman incelemesi yöntemi araştırma verilerinde birincil kaynak olarak dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanmaktadır (O'leary 2004). Doküman inceleme yöntemi fiziki kaynaklardaki sınırları belirlemek, kategorilere ayırmak ve yorumlamak için kullanılan teknikler olarak nitelendirilirler (Payne & Payne, 2004). Doküman incelemesi sürecinde bilgilerin bağımsız bir şekilde doğrulanabilmesi için hâlihazırdaki kaynakların gözden geçirilmesi gerekmektedir (Watkin vd., 2012). Eğitim ile ilgili araştırmalarda ders kitapları, müfredat yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmaları, öğrenci ders ödevleri, ders ve ünite planları ve eğitimle ilgili resmî belgeler doküman incelemesi kapsamında kullanılabilirler. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2008) doküman incelemesi beş aşamada gerçekleştirilebilir. Bunları "dokümanlara ulaşma, orijinalliğin kontrol edilmesi, dokümanları anlama, veriyi analize etme, veriyi kullanma" şeklinde ifade etmek mümkündür. Bu doğrultudan hareketle çalışmada bu aşamalar takip edilmiş ve *Halas* romanı incelenmiştir. Çalışmada öncelikli olarak millî değerlerin ve millî mücadele anlayışını yansıttığı bir eser olan *Halas* romanı seçilmiştir. Eserin tespit edilmesinin ardından roman içerisinde yer alan karakterlerin tavır, davranış ve düşünceleri; "Mondros Mütarekesi, mandacılık, nüfuslu kimselerin duyarsızlıkları, harp vurgunculuğu, işgal sonrası İngiliz ve Türklerin ilişkileri, Millî Mücadele aleyhindeki Türk basını, Millî Mücadele aleyhindeki bürokratik işleyiş ve Millî Mücadele hareketi" bağlamında incelenmiştir.

2.1. Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Halas romanı oluşturmaktadır. Bu bağlamda Nihat ve İclal'in İzmir'in işgaliyle birlikte İstanbul'dan İzmir'e gidişleri, İzmir'deki işgalin boyutlarına şahit olmaları ve Millî Mücadele için Anadolu'ya geçmeye karar vermeleri millî değerler çerçevesinde ele alınmıştır. Araştırmada değerler kategorisi Spranger'in değerler sınıflandırılmasına göre belirlenmiştir. Değerler sınıflandırmasının ardından analiz birimi saptanarak kategorilere ayrılmıştır.

2.2. Veri toplama araçları

Araştırmada verilerin toplanması kaynak tarama yoluyla elde edilmiştir. Romandan elde edilen veriler temalar kapsamında taranarak fişlemeleri yapılmıştır. Fişlemelerin kategorize edilmesiyle birlikte kendi içerisinde bir bütün oluşturması sağlanmıştır. Nihai olarak romandan elde edilen veriler fişleme ve kategorilendirme yoluyla tespit edilmiş ve değerlerle ilgili yorumlar yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

2.3. Verilerin analizi

Çalışmanın verileri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi dokümanlardaki içeriğe ilişkin tekrarlanabilen ve geçerli çıkarımlarda bulunmak için kullanılabilen bir tekniktir (Krippendorff 2004). İçerik analizinde tündengelimci bir yol izlenir. Araştırmacı öncelikle konuyla ilgili kategoriler geliştirir. Birbirlerine benzeyen veriler, belirli kavramlar çerçevesinde bir araya getirilir ve anlaşılır bir şekilde düzenlenerek yorumlanır (Şahin, 2013). Araştırmacı, sonrasında temalar yoluyla elde etmiş olduğu veri setinde, kategorize ettiği kelime, cümle ya da kavramları tablolaştırır. Böylelikle içerik analizi bir teori oluşturmak için hem önceden var olan kategorileri hem de ortaya çıkan temaları kullanım yoluyla metinleri analiz eder, sistematik olarak inceler ve açık sonuçlara ulaştırır (Cohen vd., 2007). İçerik analizi Cohen'e göre (2007) 7 aşamada gerçekleştirilir. Bu adımlar şunlardır: analiz birimlerini tanımak, analizde kullanılacak kodları belirlemek, analiz için kategorileri oluşturmak, verilerin kodlanmasını ve kategoriler altında toplanması işlemini yapmak, veri analizini gerçekleştirmek, özetlemek, kuramsal çıkarımlar yapmak. Çalışmada Cohen'in veri analizine yönelik bir süreç takip edilmiştir. Veri analizi için öncelikle analiz etmeye değer bulunan dokümanlar toplanmıştır. Dokümanlarda millî mücadele sürecinde bağımsızlık mücadelesi veren karakterlerin sahip oldukları değerler anlayışları ve Türk toplumunu nasıl etkilediklerine dair kodlamalar yapılmış ve kategorilere ayrılarak analizi gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

3.1. Millî Değerler Bağlamında Millî Mücadele

Türk milletinin bağımsızlık tarihinde Millî Mücadele'nin oldukça önemli bir yeri vardır. Millî Mücadele gerçek manada millet olma bilincine varıldığı ve düşman işgaline karşı topyekûn karşı konulduğu bir bağımsızlık savaşıdır. Türk milleti, millî değerlerin yeniden kazanıldığı bu dönemde işgalci askerlere Anadolu'dan gür bir sesle karşılık vermiş ve İtilaf Devletleri karşısında büyük bir zafer kazanmıştır. Tarih boyunca başka bir devletin egemenliği altında yaşayamayacağını büyük bir kararlılıkla göstermiştir. Dolayısıyla yeni yetişen nesillere millî değerler açısından büyük bir örnek olmuştur. Bu nedenle Millî Mücadele ruhundaki birliğin, beraberliğin ve vatan için yapılan fedakarlıkların içselleştirilebilmesi için öğrencilere aktarılması oldukça önemlidir. Çalışmada bu anlayışın içselleştirilebilmesi adına Millî Mücadele dönemi farklı yönleriyle ele alınmış ve farkındalık oluşturulması için millî değerler bağlamında incelenmiştir. Millî değerler şu başlıklar altında değerlendirilmiştir; Mondros Mütarekesi'ne dair bulgular, mandacılığa dair bulgular, İzmir'deki nüfuzlu kimselerin duyarsızlıklarına dair bulgular, harp vurgunculuğuna dair bulgular, işgal sonrası İngiliz ve

Türklerin ilişkilerine dair bulgular, Millî mücadele aleyhindeki Türk basınına dair bulgular, Millî Mücadele aleyhindeki bürokratik işleyişe dair bulgular, Millî Mücadele hareketine dair bulgular.

3.1.1. Mondros Mütarekesi'ne Dair Bulgular

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından İtilaf Devletleri, Türkiye'yi paylaşma anlaşmalarının gereğince Anadolu'nun çeşitli bölgelerini işgale başlar (Timur, 2001). Roman, bu işgal bölgeleri arasından İzmir'in işgal sürecini eserin konusu haline getirir. Eserde İzmir üzerine işgal planları yavaş yavaş tatbik edilirken halkın henüz bunun farkında olmadığı gözlemlenir. Bu nedenle millî değer ve bütünlüklerine zarar verecek olan Mondros Mütarekesi'ni büyük bir sevinçle karşılarlar. Tahammül edilmez sıkıntıların bittiğini zannederek kendilerine bol yiyecek ve giyecek getirecek olan vapuru beklemeye başlarlar. Böylece hayatlarını yine eskisi gibi refah içerisinde sürdürmeye devam edeceklerini düşünürler;

“İzmir halkı, geçen Cuma günü nihayet ateşkes ilan edilip savaş bittiği vakit (...) kendilerine bol yiyecek ve giyecek getirecek olan vapurları beklemeye başlamıştı.” (s.3)

Fakat tüccar vapuru yerine sahile harp gemisi yaklaşınca beklentiler tersine döner. Öyle ki gelen gemi İngiliz bandıralıdır. Bol bol yiyecek ve giyecek yerine silahlarla doldurulmuştur. Bu da halkın büyük bir endişeye kapılmasına sebep olur. Halkı endişeye sevk eden başlıca unsur ise millî hassasiyetlerden ziyade bireysel manada görebilecekleri zarar olur. Dolayısıyla ortama hâkim olan atmosfer, millî ve toplumsal manada duyulan bir endişeden ziyade bireysel kaygılardır. Fakat İzmir'de yaşayan Rumlarda bunun aksi bir durum görülmektedir. Rumlar, İngiliz gemilerini İzmir'de görmekten toplumsal olarak ziyadesiyle memnun olurlar. Rumlar, Anadolu'daki amaçlarına ulaşabilmek için İzmir'de çoğunluk olduklarını ancak Yunanlıların işgaliyle birlikte ispat edebileceklerini düşünmektedirler. Bu nedenle İngiliz bandıralı gemilerin limana demirlemesi ve ardından Yunan askerlerinin karaya ayak basması Rumlar için bulunmaz bir fırsat olarak görülür. Rıhtımdaki Yunan askerleri bundan dolayı “Zito Venizelos” haykırışlarıyla karşılanır;

“Rumlar (...) “Zito, Zito!” diye haykırarak rıhtımda ilerliyorlardı. (...) Yavaş yavaş her ağız haykırıp bağırma, her fert kendini kaybederek sıçrayıp oynamaya başlamıştı” (s.10)

Görüldüğü üzere Yunan askerlerinin karaya çıkışıyla birlikte bölgede yaşayan Rumlar, Türk halkından uzaklaşarak Yunanlıların yanında yer almaya başlamışlardır. Bu süreçte Frenk mahalleleri ve Rum çarşıları, Yunan bayraklarıyla donatılmıştır. Ayrıca Rumlar sokaklarda hep bir ağızdan “Zito Venizelos” naraları atarak Türklere gözdağı vermeye çalışmışlardır;

“Frenk mahalleleri, bütün Rum çarşısı baştanbaşa Yunan bayrakları ile görünmez bir hale gelmiş. Küçük büyük sokaklar hep birden (...) “Zito Venizelos... zito” narası ile coşmuşlar.” (s.11)

Kemal Mümtaz'a göre bu saatten sonra bir şeyler yapmak için geç kalınmıştır. Çünkü Türk halkı, Rumlar kadar dahi millî değerleri etrafında bir araya gelememiş ve ortak bir değer etrafında buluşmamışlardır. Bu nedenle Kemal Mümtaz, Mondros Mütarekesi'nden en çok etkilenecek olanın Osmanlı Devleti olduğunu iddiasında bulunur. Nitekim Almanya, Bulgaristan hatta Avusturya dahi Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi düşmanlarıyla bu derece iç içe ve millî değerlerinden uzak bir şekilde yaşamamıştır:

“Ne Almanya, ne Bulgaristan, hatta ne de Avusturya bizim gibi canının, kanının düşmanları ile karma karışık ve iç içe yaşamıyor.” (s.12)

Kemal Mümtaz'a göre Mondros Mütarekesi sonrasında azınlıklar, İzmir limanına demir atan İtilaf Devletleri gemilerinden millî bir güç olarak Türklere baskı yapmaya, sataşmalarda bulunmaya ve yer yer saldırılar gerçekleştirmeye başlayacaklardır;

“Bugün burada olduğu gibi bu adamların bolca buldukları bütün şehirlerde, böyle içimizde yaşayan düşmanlar hep ayaklanacaklar ve bombaları kaparak sokaklara fırlayacaklar.” (s.13)

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere Yunanlıların Rumlara olan desteği Türk toplumunda büyük bir endişeye neden olmuştur. Fakat Türk halkı hala millî değerlerinin farkında olarak hareket edememektir. Buna karşın Rumlar, Mondros Mütarekesi’ndeki hükümlerden aldıkları güçle taşkınlıklar yapmaya başlamış ve bunlar da cezasız kalmıştır. Bu da Rumların cesaretlerini daha da artırmıştır;

“Yapılan taşkınlıkların cezasız kalmasından cesaretleri artan, burunları büyüyen İzmir Rumları her gün şişiyor, daha kabarıyor ve daha tahammülsüz oluyorlardı.” (s.53)

Görüldüğü üzere Türk halkı, Mondros Mütarekesi sürecinde yeterince millî değerlerine sarılmadığından ve birlikte hareket edemediklerinden Rumlar kendilerini bölgenin hâkimi saymaya başlarlar. Yunanlılara güvenerek taşkınlık yaparlar. Meydana gelen bu olaylar ise okurun Mondros Mütarekesi’ni daha iyi kavramasına imkân sağlar. Nitekim kurgu içerisinde yansıtılan olaylar, okurun mütareke sürecinde millî değerlere sahip çıkmanın ve birlikte hareket edebilmenin önemini daha da belirgin bir şekilde gösterebilmektedir. Bundaki başlıca etken edebî eserlerin toplumsal bir olguya dayanıyor olmasıdır (Çelik, 2013). Öyle ki edebî eserler konusuyla, şahıs kadrosuyla ve toplumsal zeminiyle bir dönemin yansımasıdır. Dolayısıyla okurlarına değer anlayışları ile örnek oluşturabilecek niteliklere sahiplerdir.

3.1.2. Mandacılığa Dair Bulgular

Kemal Mümtaz Mütareke'nin şartlarında yer alan silahsızlandırma ve askerin terhis edilmesi maddelerinden dolayı büyük bir ümitsizlik ve kızgınlık içerisindedir. Kemal Mümtaz’a göre bu durum millî uyanışa, millî değerlere ve Türk toplumunun bütünlüğe vurulmuş büyük bir darbedir.

Fakat Nihat, Kemal Mümtaz gibi ümitsiz değildir. Aksine bu elim durumdan büyük devletlerin himayesine girerek kurtulabileceklerini ve kendilerini toparlama imkânı bulabileceklerini düşünmektedir;

“Mesela büyük bir devletin himayesi altında pekala kendimizi toplayabiliriz” (s.19)

Görüldüğü üzere dönemin asker ve sivil kanadını oluşturan pek çok kimse gibi Nihat da değerleri yitirmiş ve kurtuluşu Amerikan mandasında aramaktadır. Öyle ki memleketin en ileri gelenlerinden halka kadar pek çok kimse bu dönemde yalnızca sosyal ve siyasi esareti kabul ettikleri takdirde yaşama imkânı bulabileceklerini düşünmektedir (Kocabaş, 2003). Fakat Kemal Mümtaz bu fikre şiddetle karşı çıkmaktadır. Kemal Mümtaz’a göre ne İngiltere ne Fransa ne de İtalya Türk topraklarından payına düşeni almadan asla ülkeyi terk etmeye razı olmayacaktır;

İngiltere, Fransa ve İtalya... *“Bunlar sana hiç zarar vermeden, almak istediklerini almadan galip haklarından vazgeçerler mi?”* (s.20)

Bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere İngiltere, Fransa ve İtalya Anadolu coğrafyasındaki millî bütünlüğü parçalamak ve çıkarlarını korumak için elinden gelen her şeyi yapmaktadır. Dolayısıyla işgalci devletlerin Türkiye’nin himayesini üstlenmek istemesinin başlıca nedeni diğerlerinden daha fazla pay alabilmektir. Öyle ki Nihat’ın himayesine sığınmayı arzuladığı Amerika dahi zamanla menfaatleri söz konusu olduğunda Yunanlıların Anadolu ve İzmir’deki işgaline rıza göstermiştir (Köylü, 2016). Bu doğrultudan hareketle dönem aydını ve halk kitlelerindeki manda taraftarlığının bireysel kaygılara dayandığını okurun daha iyi bir şekilde idrak edebileceği öne sürülebilir. Nitekim okur, roman içerisinde Nihat’ın tavrını daha belirgin bir şekilde gözlemleyebilmektedir. Ayrıca mandacılığa karşı olan Kemal Mümtaz gibi Türk aydınlarının da nasıl tavır aldıklarını ve İtilaf Devletlerine dair neler düşündüklerini gözlemleyerek doğru değer yargılarına ulaşabilmektedir. Çünkü okurun karakterler aracılığıyla

millî hassasiyetlere sahip olmakla millî hassasiyetlere sahip olduğunu sanmak arasındaki farkı belirginin bir şekilde fark edebilecekleri düşünülmektedir.

3.1.3. İzmir'deki Nüfuzlu Kimselerin Duyarsızlıklarına Dair Bulgular

Nihat işgal altındaki İzmir sokaklarını gördükçe derin bir üzüntüye kapılır. İzmir, Yunan askerleri tarafından zapt edilmiştir. Bu durum ise neredeyse hiç kimsenin umurunda olmaz. Özellikle İzmir sokak ve çarşılarının Yunan bayraklarıyla donatılması hiç kimsede millî bir duyarlılık oluşturmaz. Aksine herkes günlük eğlencesinin peşinde koşturmaya devam eder. Fakat böylesi bir zamanda çarşıda dükkânı olan Saffet Bey'in bu bayraklardan rahatsızlık duymaması Nihat'ı büyük bir endişeye sevk eder. Bundaki başlıca etken Saffet Bey'in Yunan bayraklarından rahatsız olmak bir yana Nihat ve Kemal Mümtaz'ı bu ortamda dahi dükkânına eğlenmeye davet edebiliyor olmasıdır. Bu nedenledir ki Saffet Bey'in yapmış olduğu bu yersiz teklif Nihat'ın ondan daha çok tiksinsmesine neden olur. Çünkü Nihat, artık çevresinde millî duyarlılıkları göremedikçe daha büyük bir endişeye ve umutsuzluğa kapılmaktadır;

“Nihat boğulur gibi bir hiddet içinde Kemal Mümtaz'ın kolundan çekerek, onu sürükler gibi götürdü: Canım bırak şu pis herifi Allah'ı seversen.... dedi” (s.29)

İşgale karşı benzer duyarsızlıklar İzmir'in zengin mekânlarından birisi olan Haylayf pasajında da yaşanır. Pasaj böylesi bir günde dahi Türkler tarafından tıklım tıklım doldurularak düşman işgaline karşı kayıtsız kalınır. Bu manzara Nihat'ın öfkesini bir kat daha artırır. Bu nedenle Nihat oradan hızlıca uzaklaşma isteği duyar;

“Aman bu rakı, bu kadın, bu para dalavereleri için bu adamlar nasıl kendilerini unutuyorlar, nasıl memleketi ihmal ediyorlar, mesela bugünkü hadiseden nasıl üzüntü duymuyorlardı” (s.33)

Görüldüğü üzere bölgede yaşayan nüfuz sahibi kimseler siyasal, askerî ve bürokratik konularını kullanabildikleri için durumdan rahatsızlık duymazlar. Aksine içki ve eğlence âlemlerinde vakit geçirmeye devam ederler. Fakat Nihat gibi millî değerlere sahip olan aydınlar durumdan oldukça rahatsızlık duyarlar. Bir şeyler yapabilmenin kaygısını sinelerinde hissederek. Romanda Nihat tarafından gösterilmekte olan bu millî duyarlılığın okurun büyük ölçüde dikkatini çekeceği ifade edilebilir. Çünkü nüfuzlu kimseler, Yunan bayraklarının gölgesi altında değerlerini hiçe sayarak eğlenmekten rahatsızlık duymamaktadır. Aksine kendilerine dokunulmadığı sürece işgale rıza dahi gösterebilmektedir. Bu çerçevede okurun işgal sürecindeki nüfuzlu kimselere yönelik birtakım tespitlerde bulunabileceği ifade edilebilir. Özellikle millî değerlerden yoksun bir şekilde hareket eden nüfuzlu kimselerle millî değerlere sahip halk kitleleri arasındaki farkı idrak edebilecekleri aşikar bir şekilde görülmektedir.

3.1.4. Harp Vurgunculuğuna Dair Bulgular

İzmir'de vagon ticareti üzerinden harp vurgunculuğu yapan kimseler Yunan ordusunun İzmir'e girmesinden rahatsızlık duymazlar. Aksine ticaret ağlarını genişleterek kârlarını arttırmak için fırsat kollarlar. Hasan Cemil Bey ve Sadi Bey bu fırsatçılardan bazılarıdır. Her ikisi de iş olarak vagon ticaretiyle uğraşmakta ve milletin üzerinden büyük kârlar yapmaktadır. Fakat Sadi Bey yaptığı vagon ticaretinden Cemil Bey'in fazla komisyon alması dolayısıyla beklediği kârı elde edemez ve Cemil Bey'in hakkını yediğini düşünür. Bu nedenle Kemal Mümtaz ve Nihat'ı olaya hakem olarak dâhil etmek ve kendisini haklı çıkarmak ister. Fakat Nihat, bu insanları dinlemeye tahammül edemeyecek kadar derin bir öfke duymaktadır. Dolayısıyla Kemal Mümtaz'ı da alarak oradan uzaklaşmak ister;

“Cemil Bey yüz değil, iki yüz lira almış! (...) Cemil Bey burada eliyle onun sözünü kesti (...): Ben beyefendinin işlerinin müdürü müyüm ki mağaza mağaza dolaşayım, alıcı bularak vagon satayım (...) Nihat dişlerini sıkarak, bin bir öfke içinde boğularak (...) bu işleri, nefret ettiği bu muameleleri bugün, bu saatte dinlemeye tahammül edemeyeceğini görerek Kemal Mümtaz'ın kolundan çekiyor, götürmek istiyordu.” (s.31)

Görüldüğü üzere İzmir işgal altındayken Hasan Cemil Bey ve Sadi Bey'in tek dertleri yeterince kâr edemiyor olmaktır. Bu millî duyarsızlık yalnızca ticaretle uğraşan kimselerde değil, aynı zamanda bürokratik görevlerde bulunanlarda da olduğu görülmektedir. Bürokratik görevler üstlenen bölgenin nüfuzlu kişilerinin tek kaygıları eğlenmek ve terfi etmektir. Bu nedenle İzmir'in lüks mekânlarında ve balolarda sık sık işgal kuvvetleri askerleriyle bir araya gelirler ve eğlenirler. Dolayısıyla İzmir'de bir yandan vatan müdafaası vermeye çalışan halk varken diğer yandan da Rum ve ecneblerle balolarda eğlenen ve ticaret yapan belirli bir kesim olduğu görülmektedir. Okurun bu manzara karşısında millî değerlerine asıl olarak sarılanların halk kesimi olduğunu fark edebileceği ve millî hassasiyet gösterebilmenin önemini kavrayabileceği düşünülmektedir. Nitekim eserde millî değerlerin gözetilmeği takdirde işgalin ve I. Dünya Savaşı sürecinin belirli kesimlerce harp vurgunculuğuna dönüşebildiği okura belirgin bir şekilde yansıtılmaktadır. Bu da okurun aidiyet duyduğu ülkesi için daha fazla millî duyarlılık göstermesi gerektiği anlayışını vermektedir.

3.1.5. İşgal Sonrası İngiliz ve Türklerin İlişkilerine Dair Bulgular

I. Dünya Savaşı sürecinde eğlence âlemlerinde Türklerle araları pek iyi olan Rumlar ve ecnebler, savaş boyunca Türklerle aynı balolara katılmaktan memnuniyet duymuşlardır. Benzer şekilde Türkler de onlarla birlikte eğlenebiliyor olmaktan memnundurlar. Nihat da I. Dünya Savaşı sürecinde bu eğlencelere katılmaktan keyif alanlardan birisidir. Nihat, balolar sayesinde birçok genç Rum kızla ve ecnebi kadınla tanışma ve evlerine gidip gelme fırsatı bulmuştur. Beatrice tanıştığı ve evine gidip geldiği bu kızlardan birisidir. Bu nedenle Nihat, zengin bir İngiliz tüccarı olan Beatris'in babasıyla da iyi ilişkiler kurma fırsatı bulmuştur. Fakat İzmir'in İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesiyle birlikte Mr. Daster'in Nihat'a olan tavrı da değişir. Hatta kendisini ziyarete geldiğinde Nihat'ı zoraki olarak içeri davet eder. Nihat bunun hemen farkına varıp sebebini sorduğunda beklemediği bir cevap alır;

"İngiliz'in kendisini kabulde beklediği sıcaklığı göstermediğini düşündü. "Canım bu ne hal Mister Daster?" diye sordu. Daster kendisine mahsus mana dolu bir (...) donuklukla: Cepheler değişti, artık her şeyi mazur görünüz ve görmelisiniz..." (s.40)

Görüldüğü üzere İzmir'de ticaretle ilgilenen ve zengin bir tüccar olan Mr. Daster, Türklerle olan ilişkisini ansızın keserek Rum taraftarlığı yapmaya başlar. Ayrıca Rumların, Kürtlerin, Arapların ve diğer milletlerin hükümet kuracağı iddiasında bulunarak ülkenin yakında paramparça olacağını söyler. Mr. Daster'in bu kadar emin konuşmasındaki başlıca etken Yunan hükümeti ile yerli azınlıkların işgal öncesinde başlayan ilişkileridir. Rumlar bu ilişkileri sayesinde işgal sürecinde Türk halkını bezgin, ümitsiz ve bitkin bırakmıştır (Selek, 1976). Fakat Nihat, bu derece karamsarlığa kapılmanın kendilerine İngilizlerden, Ermenilerden ve Rumlardan daha fazla zarar verdiği inancındadır;

"Düşmanlarımız yalnız İngilizler, Ermeniler, Rumlar değildi. Her şeyden evvel düşmanlığı kendimiz kendimize yapıyorduk." (s.47)

Nihat, herkesin kendi nefsinin düşünerek yalnız şahsi kaygıları göz önünde tuttuğunda etrafta olan rezillikleri ve alçaklıkları *"Aman bana bir şey olmasın"* (s.47) anlayışıyla kabullenilmesini hazmedememektedir. Bu nedenle Mütareke öncesinde Frenk mahallesinde oturan Nihat, millî bir duyarlılık göstererek mütarekenin ardından Türklere düşmanlık yapanlarla aynı mahallede oturmama ve ilişki kurmama kararı alır. Böylece Sportin'de ve İngiliz kulüplerinde yemek yemeyi, hükümet konağı civarlarında ise kahve içmeyi bırakır ve alaturka bir hayatın içerisine girer;

"Her gece yemek yediği Sportin'den artık nefret ediyordu. Ara sıra devam ettiği İngiliz Kulübü'ndeki lokantadan öğreniyordu. (...) Bundan sonra her hareketim, her nefesim ve her eğilimim vatan için olacak" (s.49)

Görüldüğü gibi İzmir'in işgali Nihat'ın üzerindeki ölü toprağını üstünden atmasını ve değerlerinin farkına varmasını sağlar. Böylelikle Nihat, azınlık ve yabancılarla ilişkilerini

keserek millî kültür ve değerlerine yönelir. Bundan sonraki süreçte vatan ve millet bilinciyle hareket etmeye başlar. Okur, Nihat'ta görülen bu bilinçli davranışın millî değerlerle birlikte kazanıldığını idrak edebilmektedir. Nihat'ın Frenk mahallesinden ayrılması ve eğlence için İngiliz kulüplerine gitmekten vazgeçmesi bireysel çıkarlarını geride bırakmasıyla başlar. Dolayısıyla okur, millî değerler söz konusu olmaya başladığında bireysel çıkarların geride kaldığını ve ecnebilerle kurulan ilişkilerin bitirildiğini fark edebilmektedir. Bu nedenle okurun roman aracılığıyla vatan mevhumu söz konusu olduğunda millî değerlerin daha ağır basması gerektiği fikrine ulaşabileceği düşünülmektedir.

3.1.6. Millî Mücadele Aleyhindeki Türk Basınının Bireylerde Oluşturduğu Değer Anlayışları

Saim Remzi Bey'in düzenlediği balolara bireysel menfaatlerini sürdürebilmek adına Türk basınının önde gelen kişileri de katılır. Peyam gazetesinin başyazarı Ali Kemal Bey, yazar Refik Halit Bey ve Refi Cevat Bey hemen hemen düzenlenen tüm partilere katılırlar. Ülke işgal altındayken Fransız ve İngiliz subaylarıyla aynı masaya oturarak gülüp eğlenirler;

“Refi Cevat (...) Ali Kemal ve Refik Halit'in yanına gitmişti. Artık bunlar burada şımarık bir neşe ile kendilerinden başka orada kimse yokmuş gibi gülüyorlar, söylüyorlar ve eğleniyorlardı.” (s.133)

Peyam, Alemlar, Sabah, Köylü ve Ferda gibi gazeteler Millî Mücadele'nin karşısında olan gazetelerdir (Orhunlu, 2009). Ali Kemal, Refi Cemal ve Refik Halit de benzer anlayışa sahip kişiler olup manda taraftarlığı yaparlar. Özellikle Ali Kemal ve Refi Cemal gazeteci kimliğiyle Mütareke ve Millî Mücadele aleyhine çalışır ve İngiliz himayesini savunur (Orhunlu, 2009). Millî değerlerden yoksun bir şekilde hareket eder. Dolayısıyla işgal askerleri ile aynı ortamda bulunmak ve eğlenmek onlar için millî değerleri yitirmekten ziyade amaçları doğrultusunda hareket etmek anlamına gelmektedir. Hatta bu gazeteciler partiye geldiklerinde bazen gece yarısına kadar burada kalıp eğlenirler ve kumar oynamaya devam ederler;

“Onlar buraya geldikleri zaman, bazen gece bire ikiye kadar kalıyorlar, kumar oynuyorlar, konuşuyorlardı.” (s.135)

Fakat Nihat için burada olmak dahi onur kırıcı bir durumdur. Fransız ve İngiliz subaylarının kollarındaki Türk kızlarını gördükçe adeta utancından yerin dibine girmek ister. Bu yüzden İclal'e bir an önce babasından getirdiği mektubu verip buradan uzaklaşmayı temenni eder;

“Aman bir kere gelse de kalksam, gitsem...diye söylendi.” (s.132)

Görüldüğü üzere Türk basınının saygın isimleri olarak nitelendirilen Ali Kemal ve Refi Cemal, ülke işgal altındayken dahi balolardaki eğlencelerine ara vermezler. Aksine Millî Mücadele hareketini engellemek adına buralarda kalıp eğlenmeye ve planlar kurmaya devam ederler. Nihat ise Saim Remzi Bey'in evinde böylesi bir manzara ile karşılaşmış olmaktan derin bir üzüntü duyar. Nihat, ülkesine ihanet emelleri içerisinde olan bu insanların olduğu ortamdan bir an önce uzaklaşma isteği duyar;

“Nihat'ın aklı fikri hep kapıda, hep oradaydı.” (s.132)

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı gibi dönemin aydınları, bürokratları ve nüfuzlu kimseleri halktan kopuk bir hayat sürdürdükleri için böylesi eğlence ortamlarında çoğu zaman bulunmuş kimselerdir. Millî hisleriyle hareket ederek işgalcilere karşı tavır alan Nihat dahi böylesi bir ortamın yabancıları değildir. Dolayısıyla İstanbul ve Anadolu'nun işgali bu ortamdan iki tip aydın ve bürokrat sınıfının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ali Kemal, Refi Cemal ve Refik Halit Bey gibi isimler işgal sürecinde basının gücünü ellerinde tutarak memleketin aleyhine kullanmaya devam ederlerken Nihat ve İclal gibi millî duyarlılıklarının farkına varan duyarlı kimseler milletten yana tavır alarak Millî Mücadele hareketine katılmışlardır. Bu doğrultudan hareketle okurun Türk basınında dahi bazı gazetelerin ve gazetecilerin Millî

Mücadele aleyhine çalıştıklarını fark edebilecekleri ifade edilebilir. Nitekim anlatı içerisinde yer alan basın tavrı Millî Mücadele sürecindeki gerçeklikleri yansıtmaktadır. Ayrıca okurun kurgu içerisindeki gerçeğin farkına vardıkça Türk basınında ne ölçüde millî ve yerli gazetelere ihtiyaç duyulduğunun idrakine varabileceği de belirgin bir şekilde görülmektedir. Çünkü okur, o güne kadar edinmiş olduğu bilgi, beceri ve deneyimlerden yola çıkarak süreci tüm yönleriyle değerlendirebildiğinde değerler dünyasındaki muğlaklıkları gidererek doğru çıkarımlarda bulunabilecektir (Toprak, 2003).

3.1.7. Millî Mücadele Aleyhindeki Bürokratik İşleyiş

Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin İstanbul'daki dalavereleri gittikçe hız kazanır ve üyeleri fırsattan istifade servet yapma peşine düşerler. Ferit Paşa, Tevfik Paşa'dan hükümeti devralmasıyla birlikte Nihat'ın Saim Remzi Bey'in evinde gördüğü Mehmet Ali Bey İçişleri Bakanlığı'na, Ali Kemal Bey Eğitim Bakanlığı'na ve Refik Halit Bey Posta Genel Müdürlüğü'ne getirilir. Haberi duyan Nihat, bu kişilerin nihayet amaçlarına ulaştıklarını düşünür. Nihat'a göre Saim Remzi Bey'in evi yalnızca partiler düzenlenerek eğlence ortamlarının oluşturulduğu bir yer değildir. Aksine İtilaf Devleriyle iş birliği yapılarak Millî Mücadele aleyhine çalışmaların yürütüldüğü bir karargâhtır. Bu nedenle Mehmet Ali Bey, Ali Kemal Bey ve Refik Halit Bey bürokraside ve devlet kademelerinde önemli konumlara gelme imkânına sahip olurlar;

“Bir sabah Ferit Paşa, Tevfik Paşa'nın yerine geçerek hükümeti ele aldı ve Nihat'ın o akşam apartmanda gördüğü ince, zayıf ve esmer delikanlı Mehmet Ali Bey Dâhiliye Nezareti'ne çörelendi. Ali Kemal Bey Maarif Nazırı olmuş, Refik Halit Bey Posta Genel Müdürlüğü'ne geçmişti.” (s.139)

Oxford mezunu ve İngiliz taraftarlığıyla bilinen Ferit Paşa, İngiliz Muhipler Cemiyeti'nin desteğini alan bir kişidir (Sofuoğlu, 2002). Dolayısıyla Ferit Paşa, İngilizlerin yanında olmak gerektiğini düşünür. Göreve getirdiği Mehmet Ali Bey, Ali Kemal Bey ve Refik Halit Bey gibi kişiler de bu nedenle Millî Mücadele hareketi karşısında yer alırlar. Özellikle Mehmet Ali Bey Anadolu'daki teşkilatlanma faaliyetlerine karşı tavrı olarak tebligatlar yayınlar (Sofuoğlu, 2002).

Bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere eserde okurun ilgisi Millî Mücadele sürecindeki bürokratik işleyişlere de yöneltilmektedir. Bundaki başlıca etkenlerden bir tanesi millî değerlerden yoksun bürokratlarla millî bir davanın taşıyıcılığının yapılamayacak olmasıdır. Dolayısıyla okurun kurgu içerisinde ilerlerken millî değerlere yalnızca cephede değil, bürokratik işleyişlerde de ihtiyaç duyulduğunu fark edebileceği düşünülmektedir. Bunun da okura, bireyin karakter sahibi bir kişilik olabilmesi için belirli değerlere sahip olması gerektiğinin önemini gösteren önemli bir unsur olduğu ifade edilebilir.

3.1.8. Millî Mücadele Hareketine Dair Bulgular

Mütareke anlaşmasıyla birlikte İngiltere'nin İzmir'i Yunanlılara vaat etmesi üzerine Rumlar, azınlık olmadıklarını aksine çoğunluğa sahip olduklarını iddia ederler. Yaptıkları nüfus sayımlarıyla İtilaf Devletlerine bunları kanıtlayarak kendilerine bağımsızlık verilmesi gerektiği iddiasında bulunurlar. Bunun üzerine Türkler, Rumların bölgedeki nüfus oranlarına ilişkin verdikleri sayıların abartılı olduğunu ve nüfusun nasıl dağılım gösterdiğini ortaya koyacak belgeler toplamak için komisyon kurarlar. Nihat, işin başındaki emekli Albay Emin Bey'le bu komisyonda yer alır;

“Nihat bu mübarek ihtiyarın yanında çalışmakla bahtiyar olacağını tasdik ediyordu. Her gün saat dokuzdan itibaren öğlenden sonra beşe kadar burada toplanılacak, mevcut ederler incelenecek, mevcut olmayanlar tedarik edilecek (...) ve haritalara nakledilecekti.” (s.76-77)

Bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere Yunanlılar için nüfus meselesi oldukça önemlidir. Ele geçirilmek istenen bölgelerdeki Rum nüfus oranı ne kadar yüksek olursa Türklerden hak talep etmeleri o kadar kolaylaşacaktır (Gökçen, 2006). Dolayısıyla Nihat, Yunanlıların bu planlarını bozmak için elinden gelen tüm çabayı sarf eder. Ayrıca diğer çalışmalara da katılmaya karar verir. Bu nedenle emekli Albay Emin Bey'in talimatıyla İstanbul'daki görevi kabul eder ve yola çıkmak için hazırlanmaya başlar. Fakat İngiliz tüccarının kızı Beatrice, Nihat'ın bu çabasının boşuna olduğunu düşünür;

“Ne kadar çalışırsanız çalışınız, bugün müttefiklerin işgali altında bulunan Türkiye için kurtuluşu temin edemezsiniz... Babamın emin bir yerden aldığı habere göre Paris konferansında Venizelos'a İzmir'in Yunanlılara verileceği vaat edilmiş.” (s.92)

Hatta Beatrice daha da ileri giderek Nihat'ın ülkeyi kurtarma arzusunun boşa olduğunu ve hayatını böyle bir şey için heder etmemesi gerektiğini savunur. Hayatını bu şekilde tehlikeye atmak yerine kendisiyle burada kalmasını ve kozmopolit bir hayat yaşamasını teklif eder;

“Yalnız İstanbul ve İzmir değil, Türkiye'nin hiçbir şehrinde sizin için rahat bir hayat olmayacak. Bu durumda ben sizin yerinizde olsam, (...) kaybedilmesi kesin olan boş bir gaye uğruna hayatımı heder edeceğime, burada kalır ve kozmopolit bir hayat yaşarım.” (s.93)

Nihat, Beatrice'in yaptığı bu teklifi millî bir duyarlılık göstererek reddeder ve İstanbul'a gider. Fakat Nihat'ı İstanbul'da da işgal manzaraları karşılar. Nihat Tophane rıhtımına yaklaştığı vakit, Tophane'nin önüne demirlemiş İngiliz savaş gemilerini görür. Küpeşteye yaklaştığında ise İngiliz gemilerinin dışında dört beş millete ait daha savaş gemilerinin kıyıya yakın bir yerde bekletildiğini fark eder. Düşmanın ezici kuvveti altında ezildiğini hisseden Nihat, ümitsiz bir şekilde içinden nasıl yüzbinlerce askere karşı koyabileceklerini düşünür. Ardından düşman karşısında yok olacakları endişesiyle yeise kapılmaktan kendisini alamaz;

“Tophane'de rıhtıma yaklaştığı vakit, Tophane'nin önünde demirlenmiş kurşuni renkli büyük bir İngiliz savaş gemisi Nihat'a İngiliz zorbası gibi inatçı, ısrarlı ve küstah bir tesir yaptı. Korkuluklara dayanarak, (...) bu savaş gemilerinin ne kadar ezici bir kuvveti temsil ettiklerini düşünerek (...) kendini acı bir ümitsizliğe salıvermemek için faydasız bir şekilde nefisini zorluyordu.” (s.99)

Yukarıdaki örnekte de görüleceği üzere Nihat, İzmir'in dışında İstanbul'da da benzer işgal manzaralarıyla karşılaşınca ümitsizliğe düşmekten kendisini alamaz. Nitekim İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan donanmaları yalnızca denize demirlemekle kalmamış aynı zamanda karaya asker çıkartarak şehrin belli başlı yerlerini işgal etmiştir (Selek, 1976). Bu nedenle Nihat gibi Server Bey de Adana'daki işgal güçlerine karşı direnebilmek adına İstanbul'daki teşkilata katılmaya karar vermiştir. Fakat Server Bey'in verdiği rapora göre Fransızlar Adana'da İngilizlerden ve Yunanlılardan daha korkunç zulümler yaparak halkı katletme girişimlerinde bulunduğu görülmektedir;

“Hele İngilizler çekilip de Fransızlar memlekete ayak bastıktan sonra, öyle acıklı haller başlamış ve zulüm o derece bir vahşetle memlekete kök salmıştı ki tarif edilmez.” (s.104)

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere Fransızlar İtilaf Devletleri arasında en vahşi saldırıları gerçekleştiren millet olma özelliğine sahiptir. Öyle ki İngilizler, Musul'daki zengin petrol yataklarını kendileri almak istediklerinden karşılığında Fransızlara Güney Doğu Anadolu bölgesini vermişlerdir. Fakat bu da korkunç katliamları beraberinde getirmiştir (Kocabaş, 2003). Bu nedenle halk öyle bir duruma gelmiştir ki işgalci milletler arasında tercih yapma gereksinimi duymaya başlamıştır. Bu çerçevede Ekrem Behiç, dinlediklerinin ardından İtilaf Devletlerinin İzmir ve İstanbul'da medeni bir zulüm yaparken Adana'da bu zulmün vahşete dönüştüğü tespitinde bulunmuştur;

“Evet ne de olsa İzmir ve İstanbul daha derli toplu olduklarından, o gibi sağlık yerlerde mümkün görünen şeyler buralarda yapılamıyor.” (s.106)

Görüldüğü üzere İtilaf Devletleri, işgal sırasında fırsatını buldukça saldırıların boyutunu büyük ölçüde değiştirmektedir. Bu nedenle Emekli Albay Ekrem Behiç, İtilaf Devletlerinin ülkeyi işgal girişimine karşı silahlı mücadeleye girişilmesi gerektiğini düşünmeye başlamıştır. Dolayısıyla Millî Mücadele'nin temellerini oluşturan etkilerin artan baskılar altında gerçekleştiği görülmektedir;

“Türk hayatına bir kaide yapmalı ve artık silahlarını sıyırıp ortaya fırlamalı...” (s.111)

Bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere İstanbul'da Nihat'ın dâhil olduğu komite millî bir mücadelenin başlaması gerektiği inancıyla hareket etmeye başlamıştır. Fakat diğer bir yandan gramofonların çaldığı, bütün gece dansların edildiği partilerde tüccar ve bürokrat Türkler, İngiliz ve Fransız subaylarıyla eğlenmeye devam etmektedirler. Bu eğlenceleri İclal'in dayısı Saim Remzi Bey düzenlemektedir. İngiliz ve Fransızlarla iş birliği yapan Saim Remzi Bey, mütareke sonrasında evinde düzenlediği balolarla İtilaf Devletlerinin gözünde yerini sağlamlaştırmaya çalışan bir kişiliktir. Çoğu zaman onlar için havadisler toplayarak itibar kazanma mücadelesi verir. Bu sayede kendi işlerini de kusursuz bir şekilde yürütebilmeyi hedefler;

“Albay cenaplarının bu akşam teşrifine çok memnun oldum. Eğer davetimi kabul edeceklerini bilseydim, (...) daha tenha bir yerde kabul etmek isterdim. Çünkü sözlerim pek mühimdir ve bunların dikkate alınması kendi menfaatlerinin gereğindedir.” (s.126)

Saim Remzi Bey, millî duyarlılığı olmayan ve çıkarları doğrultusunda hareket eden bir kişilik olduğundan işgal askerlerine yaranmaya çalışır. Dolayısıyla Saim Remzi Bey yaşadığı coğrafya ile gönül bağı kuramadığı için vatan mefhumu olmayan birisidir. Ülkesini vatan olarak görmez. Bu nedenle işgalci subaylar için balolar düzenleyerek şahsi çıkarlarını gözetir. Onları başka yerlerde görme fırsatı olmayacağı düşüncesiyle balolarda özel ilişkiler geliştirmeye çalışır. Bu fikirlerini Nihat'a şu şekilde ifade eder;

“Bu heriflere söyleyecek sözlerim var. Bu albay İngiliz istihbaratında şeftir. (...) İstanbul'un bütün gizli girdi çıktısı bunun elindedir. (...) Başka bir yerde belki korkarım göremem.” (s.126)

Saim Remzi Bey balolarda gösterdiği çabalarının karşılığını İngilizlerin dostluğunu kazanarak alır. Hatta İclal babasından miras kalan malları satmak için İstanbul'dan İzmir'e giderken güvende olması için ona İngiliz temsilciğine verilmek üzere tavsiye mektubu yazar;

“Şayet başınız sıkışır ad pek büyük zorluk içinde kalarak bir yardıma ihtiyacınız olursa, bunu oradaki İngiliz temsilciğine götürüp gösteriniz, kuvvetli bir referanstır.” (s.152)

Görüldüğü üzere İtilaf Devletlerinin pek çok yeri işgal ettiği ve geçişleri kontrol altında tuttuğu bir ortamda onlarla dostluk yapanlar korunma fırsatını bulmaktadırlar. Fakat İzmir'deki Türk halkı bu süreçte korunmaktan ziyade daha fazla işkence ve saldırılara maruz kalmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Yunan ordusunun silahlarıyla, mitralyözleriyle İzmir'e çıktığı ve askerlerin hükümet konağına doğru hareket ettiği günlerde Nihat ve İclal de İzmir'e gelmişlerdir. Hatta onlar da mitralyöz ve silah seslerini otelin balkonundan rahatlıkla duymuşlardır. Öyle ki Nihat, gözleri hışım ve nefretle dumanlanmış bir acziyet içinde balkonun penceresinden Türk oldukları anlaşılan adamların öldürülüşlerini acı içinde izlemek zorunda kalmıştır;

Nihat *“Ah, Türkleri öldürüyorlar! Bak, bu sesin her birisi bir Türk'ü yere düşürüyor. Kim bilir, kim bilir kaç tanesi şimdiye kadar kanlarının içinde yuvarlandı. (...) Bu herifler katliam yapıyorlar, dedi ve heyecanla fesini aldı” (s.149)*

Görüldüğü üzere Nihat, millî değerlere sahip bir kişiliktir. Otel odasından çıkarak Yunanlılarla mücadele etmek istemektedir. Fakat diğer yandan İclal'i otel odasında yalnız bırakmaya da cesaret edememektedir. Dolayısıyla Nihat ne tam manasıyla ülkesi için kahramanlık yapabilmekte ne de İclal için bir feragatte bulunabilmektedir. Bu nedenle Nihat kendisini sorgulamaya başlar. Birbirine zıt hisler arasında kalarak zihin dünyasında oradan oraya savrulur;

“Eğer yalnız olsa kim bilir, neler yapacak? Her halde böyle odada gizlenmiş kalmayacaktı. (...) Bütün bu faciaları bile bile gidip oralarda hiç olmazsa iki can kurtarmak varken, şimdi genç kızın dizinin dibinde zincirli bir köpek gibi uslu uslu oturuyordu.” (s.153)

Nihat, vatan sevgisiyle Yunan askerlerine karşı millî bir direniş göstermek istemesine rağmen İclal'e duyduğu hisler daha ağır basar. Bu yüzden İclal'in İzmir'den sağ salim çıkabilmesi için Saim Remzi Bey'in yazmış olduğu tavsiye mektubunu kullanmayı kabul eder.

Nihat'ın bu arada kalmışlığı Ayvalık'ta kaymakamlık yapan Ali Bey'in Yunan askerlerinin üstüne ateş açtırmasıyla birlikte netleşmeye başlar. Kaymakam Ali Bey, elinde silah varken hâkim bulunduğu bölgeyi Yunan'a teslim etmeyi nefesine zillet olarak göyerek gemilerden çıkmak isteyen askerlerin üstüne ateş emri vermiştir. Bundan cesaret alan halk, Yunan harekâtının karşısında can vermeden düşmanı içeriye koymama mücadelesi vermeye başlamıştır. Dolayısıyla Nihat'a da aynı millî duyarlılığı göstermek düşmektedir. Bu nedenle Nihat, Ankara'da oluşturulacak olan düzenli orduya katılmak için İstanbul'dan yola çıkma kararı alır. Bu kararını İclal'e bildirdiğinde İclal'le aynı duyarlılıkları paylaştığını fark eder. İclal, geçen süre zarfında bu kez İzmir'deki gibi İngiliz himayesine sığınmak yerine yalnız ölmeyi tercih edecek kadar vatan sevgisiyle dolmuştur;

“Git ve eğer işin selameti için benim burada yalnız ölmem bile icap etse, çalış, vatanını kurtar.” (s.180)

Görüldüğü üzere Millî Mücadele hareketiyle birlikte Nihat gibi pek çok Türk genci düzenli orduya katılmak için Ankara'ya doğru yola çıkmıştır. Nitekim şimdiye kadar sürdürülen bölgesel direnişler artık yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu nedenle çetelerden, milis kuvvetlerden, millî müfrezelerden ve mücahit müfrezelerden oluşan çeşitli direniş grupları düzenli bir ordu haline getirilmeye başlanmıştır (Yaman, 1988).

Nihat, Ankara'da Millî Mücadele'ye katılmak üzere yola çıktığında yakalanmamak için Hacı Molla'nın evine sığınmak zorunda kalır. Buradan köylü kıyafeti alarak yoluna devam etmek ister. Fakat Kara Bakkal adlı bir Rum, Nihat'ı jandarmalara yakalatır. Nihat, kendisini yakalayıp kelepçeleleyen jandarmaların bir Rum'un sözüne itibar etmelerine anlam veremez ve direniş gösterir;

“Bu lanetli herifin sözü ile ben elime kelepçe taktırtmam. Siz Türk Jandarması değil misiniz? Bu herife neden itaat ediyorsunuz. (...) Türlü dalaverelerle Müslüman evine girip bin türlü yalanla Türkleri tutuklattırmasına nasıl alet oluyorsunuz?” (s.201)

Jandarmalar Nihat'ın sözlerine aldırış etmeden kendilerine verilen emri yerine getirirler. Nihat'ın din namına, millet namına onları etkileme çabası boşa çıkar ve Nihat İngiliz elbiseli, fakat Rumca konuşan adamlara teslim edilir;

“Merdivenden çıktılar, bir yazı odasına girdiler. Burada İngiliz elbiseli, fakat Rumca konuşan adamlar vardı. (...) Teslim etme teslim alma işlemi yapılıyordu. Getiren adam çekildi gitti. Herkes orada Rumca konuşuyordu.” (s.206)

Görüldüğü üzere Rumlar bağımsız ya da yarı bağımsız bir devlet kurma hayallerini gerçekleştirmek adına İngilizlerle iş birliği yapmaktadırlar. Bu nedenle Millî Mücadele'ye katılmak isteyen Nihat gibi pek çok Türk genci bu süreçte Rumlar tarafından tespit edilerek İngilizlere ihbar edilmiştir. Fakat bu içten ve dıştan gelen baskılar ve yıldırma politikaları Türk halkının Millî Mücadele hareketini başlatmasına engel olamaz. Öyle ki Nihat, yaklaşık olarak

sekiz aydır tutuklu bulunduğu İngiliz hapisanelerinden kurtulur kurtulmaz Anadolu'daki Türk birliklerine katılmak ister. Çünkü Nihat için İngiliz hapisanelerinden kendisini kurtaran Beatrice'in teklif ettiği güvenli ve rahat hayatın esaret altında hiçbir ehemmiyeti yoktur;

“Ben de o Türklerdenim ki yaşayacaksam bağımsız yaşamaya yemin etmişimdir. Eğer bir iş görerek kazanırsam ne ala, eğer kazanamazsak, esir olarak yaşamaktan ve Avrupalarda verimsiz, şerefsiz ve tembel bir hayat sürmektense ölümü tercih ederim” (s.231)

Bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere Nihat, Anadolu ne halde olursa olsun verilen bağımsızlık mücadelesiyle Türklerin muzaffer olacağı inancındadır. Türkler için ya istiklal ya ölüm vardır;

“Anadolu ne halde bulunursa bulunsun, ben eminim ki Türkler ya muzaffer olacaklar, bağımsızlıklarını kazanacaklar yahut öleceklerdir.” (s.321)

Beatrice, Nihat'ın vatan müdafaası ve bağımsızlığa olan düşkünlüğünü tam manasıyla idrak edemez. Fakat Nihat'a duyduğu sevgiden dolayı onun Anadolu'daki mücadeleye katılma kararına inanmasa da saygı duyar. Fakat İclal'in Türklerin bağımsızlık mücadelesini kazanacağına inancı tamdır. Nihat'a inanmakla kalmaz aynı zamanda onunla bir yola çıkmayı göze alır. Bu nedenle Nihat, İclal'e duyduğu sevginin daha ulvi ve mukaddes olduğunu fark eder. Nitekim İclal, millî bir duyarlılıkla İstanbul'da kalmak yerine Nihat'la Anadolu'ya geçmeyi tercih etmiştir. Beatrice ise Millî Mücadele'nin kendi savaşı olmadığı düşüncesiyle hareket etmiştir. Dolayısıyla Nihat'ı hapisaneden kaçırmayı göze almasına, evinde saklamasına ve firar etmesine yardımcı olmasına rağmen Anadolu'ya gelmeyi göze alamamıştır. Beatrice'in Nihat'a duyduğu sevgi onu dönüştürdüğü ve kozmopolit ortamında eritebildiği sürece mümkün olmuştur. Bu nedenle Beatrice, Nihat'ın millî değerlerini benimseyememiştir;

“Bu genç kız Nihat'a aşk duyuyordu. Ve ancak bu aşkın yüceliği, bu aşkın tesiriydi ki tehlikeleri göze alıp onu hapisaneden kaçırmaya, evine kabul etmeye ve kendisi bir İngiliz kızı olduğu halde İngilizlerin elinden kaçan bu Türk subayının firar edeceği boğaza kadar uğurlamaya sevk etmişti.” (s.270)

Beatrice'in aksine İclal, Nihat'la birlikte bağımsızlık mücadelesini sürdürmek adına Anadolu'ya doğru yola çıkmayı göze almıştır. Beatrice, bu sebeple İclal'i bir yandan kıskanırken bir yandan da ona gıpta etmekten kendisini alamaz. Nihat'a layık bir hayat arkadaşı olacağına kanaat getirir;

“Sizi tebrik ederim Nihat Bey, dedi. Size hakkıyla ve istediğiniz gibi bir hayat arkadaşı olmaya İclal Hanım cidden layık...” (s.267)

Bahsedilenlerden de anlaşılacağı üzere toplumun aydın kesimini temsil eden Nihat ve İclal, ilk zamanlarda millî mücadele sürecine doğrudan katılma cesareti gösterememişlerdir. Ancak işgalin şiddeti tüm vatan toprağını bir cerahat gibi sardığında net bir tavır sergileyebilmişler ve kararlı bir şekilde Ankara'ya yola çıkabilmişlerdir. Dolayısıyla okurun eser aracılığıyla millî mücadele ruhunun kolay bir şekilde kazanılmadığının farkına varacağı düşünülmektedir. Nitekim Nihat ve İclal, Millî Mücadele ruhunu kazabilmek için bedeller ödemiş ve bunun karşılığında millî değerleriyle hareket edebilmeye başlamışlardır. Ayrıca okurun zaferin bir inanç meselesi olduğunu ve tüm imkânsızlıklara rağmen millî bir uyanışla düşmana galip gelinebileceğini fark edebileceği düşünülmektedir. Bu doğrultudan hareketle romanın okurlara vatan sevgisi kazandırabileceği, bağımsızlık bilinci oluşturabileceği ve onurlu bir duruş sergileyebilme noktasında farkındalık kazandırabileceği düşünülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

II. Meşrutiyet'in ilanında Jön Türkler'in merkezîyetçi kolunu oluşturan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli bir rolü olmuştur. İttihatçılar, yönetimi ele almalarının ardından Almanya'ya duydukları sempatinin neticesi olarak I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında yer almıştır. Fakat Osmanlı Devleti bu savaşta kaybettiği yerleri alamamış, aksine daha ağır kayıplara uğramıştır. Bu nedenle yöneticiler I. Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan Mondros Mütarekesi'ne umut bağlamışlardır. Hatta Mütareke'nin başlarda rahat bir nefes alacağı düşünülmüştür. Fakat anlaşmanın ilerleyen günlerinde Anadolu coğrafyasında işgal süreci başlatıldığında tüm memleket bir kâbusun içerisine doğru çekilmeye başlanmıştır.

Halas romanı, Mondros Mütarekesi'nin ardından Türk milletinin içerisine çekilmiş olduğu bu kâbusu ve Anadolu'daki Millî Mücadele hareketini ele alması yönüyle önemli olduğu düşünülmektedir. Millî Mücadele dönemiyle ilgili bir kurgunun içerisinde yer alan okurun bu süreçte millî değerlerinin daha da farkına varacağı ve bilinçli bir şekilde hareket edebileceği düşünülmektedir. Öyle ki okur, romanda Mondros Mütarekesi ile birlikte İzmir'in işgal süreci ve Anadolu'daki düzenli ordunun kuruluşuna zemin hazırlayan birbirinden önemli olaylara şahit olmaktadır.

Çalışmada bu olaylar Mondros Mütarekesine dair bulgular, mandacılığa dair bulgular, İzmir'deki nüfuzlu kimselerin duyarsızlıklarına dair bulgular, harp vurgunculuğuna dair bulgular, işgal sonrası İngiliz ve Türklerin ilişkilerine dair bulgular, Millî Mücadele aleyhindeki Türk basınına dair bulgular, Millî Mücadele aleyhindeki bürokratik işleyişe dair bulgular ve Millî Mücadele hareketine dair bulgular başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Mondros Mütarekesi'ne dair bulgularda İtilaf Devletlerine ait gemilerin rıhtıma demir atması ve Yunan ordusunun İzmir'de karaya ayak basması ile I. Dünya Savaşı'nda çekilen acıların daha da dayanılmaz bir hâl almaya başladığı tespit edilmiştir. Romanda Rumların işgalle birlikte Türklere düşman kesildikleri ve Yunan askerlerini büyük bir coşkuyla karşıladıkları belirgin bir şekilde vurgulanmıştır. Ayrıca Mondros Mütarekesi'ndeki yedinci maddenin İzmir ve çevresinde çok şiddetli yağmalama ve katliamlara neden olduğu ortaya konulmuştur.

Mandacılığa dair bulgularda ordunun silahsızlandırılması ve dağıtılması ile birlikte toplumda İtilaf Devletlerinin himayesine girme fikrinin ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Toplumun bir kısmı Amerikan mandasını isterken bir kısmının İngilizlerin himayesine sığınmayı istediği Nihat ve Kemal Mümtaz karakterleri üzerinden ortaya koyulduğu görülmektedir.

İzmir'deki nüfuzlu kimselerin duyarsızlıklarına dair bulgularda İzmir'in Yunan askerlerince zapt edilmesine rağmen bölgenin nüfuzlu kişilerinin günlük yaşantılarını sürdürdükleri tespit edilmiştir. Eserde işgale rağmen lüks mekânlardaki eğlencelerin kesintisiz bir şekilde devam ettirildiği de vurgulanmıştır. Dolayısıyla bölgede siyasal, askeri ve bürokratik konumlara sahip nüfuzlu kimselerin millî duyarlılıklarla hareket etmediği anlaşılmıştır.

Harp vurgunculuğuna dair bulgularda Türk halkının düşmanla mücadele ederken nüfuzlu kimselerin Rum ve ecnebilerle balolarda bir araya geldikleri, eğlendikleri ve ticaret yaptıkları görülmektedir. Özellikle vagon ticareti yapanların ülkenin içinde bulunduğu ahvelden neredeyse memnuniyet duydukları dikkati çekmektedir.

İşgal sonrası İngiliz ve Türklerin ilişkilerine dair bulgularda aradaki bağların kopmaya başladığı tespit edilmiştir. I. Dünya Savaşı boyunca harp vurgunculuğundan büyük kârlar yapan İngilizler, işgalle birlikte politik ve bürokratik konumlardaki Türk aydınlarına ihtiyaç duymadıkları anlaşılmaktadır. Fakat Nihat gibi millî değerleri ve alışık olduğu çevre arasında tercih yapmakta zorlanan kimseler için bu durumun farkındalık oluşturduğu görülmektedir. Bu çerçevede gerçek Türk aydınının halkın yanında yer almaya başladığı görülmektedir.

Millî Mücadele aleyhindeki Türk basınına dair bulgularda Peyam gibi gazetelerin işgalcilerin yanında yer aldıkları ve yazarlarının işgalcilerin kalemşorluğunu yaptıkları vurgusunda bulunulmuştur. Bu tür yazarların Türk bürokrasisinde belirli kademelere getirildikleri görülmektedir. Dolayısıyla mücadelenin yalnızca düşmanla değil, aynı zamanda millî değerler yerine çıkarlarını gözeten basın organlarıyla da sürdürüldüğü anlaşılmaktadır.

Millî Mücadele aleyhindeki bürokratik işleyişe dair bulgularda Batılı devletlerden medet uman bürokratların onlar lehine kararlar aldıkları vurgulanmıştır. Bürokratik görevlerde bulunanların eğitim aldıkları millete bağlılık gösterdikleri tespit edilmiştir. İşgal sürecinde devlet bürokrasisinde İngiliz taraftarlığı yapan bir grubun yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Millî Mücadele hareketinin engellenmeye çalışıldığı görülmektedir.

Millî Mücadele hareketine dair bulgularda İtilaf Devletleri karşısında birlik olunması ve düşman karşısında artık silahlı bir mücadeleye girişilmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır. Anadolu'da Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından başlatılan bağımsızlık ateşinin düzenli bir ordu ile amacına ulaşabileceği tespitinde bulunulmuştur. Ayrıca zaferin bir inanç meselesi olduğu ve tüm imkânsızlıklara rağmen millî bir uyanışla düşmana galip gelinebileceği ileri sürülmüştür.

Nihai olarak romanın Millî Mücadele teması altında Türk milletinin sarsılmaz inancını tarihi bir süreç içerisinde çeşitli boyutlarıyla işlediği ve farkındalık oluşturduğu görülmektedir. Nitekim eserde Türk milletine vurulmak istenen esaret zincirini kıran asıl gücün vatan sevgisi olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla romanın millî değerler açısından öğrencilere vatan sevgisi kazandırabileceği, bağımsızlık bilinci oluşturabileceği ve onurlu bir duruş sergileyebilme noktasında farkındalık oluşturabileceği düşünülmektedir.

Etik Kurul Onay Bilgileri

Bu araştırma betimsel nitelikte bir tarama çalışmasıdır. Bu nedenle araştırma, etik kurul kararından muaf olup araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş. (2009). Edebî metin ve özellikleri. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, 187-200.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 257-265.
- Bezek, T. H. (2013). *Türk edebiyatında İzmir'in işgali ve kurtuluşu*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çelik, E. (2013). Edebiyat eseri toplumun aynasıdır: edebiyat ve sosyoloji ilişkisi üzerine. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 104, 59-64.
- Ekinci-Çelikpazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 413-424.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gökçen, S. (2006). *Türkiye'de Rum-Yunan tedhiş ve terör hareketleri (1919-1923)*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Güneş, F. (2013). Yapılandırmacı yaklaşımla dil bilgisi öğretimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(3), 171-187.

- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi: Muğla ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Karakuş, N., (2012). *Türkçe öğretiminde kaynak metin kullanımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaygana, M., Yapıcı, Ş. ve Aytan, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değer eğitimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 657-669.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Kocabaş, S. (2003). *Mütareke dönemi ve Millî Mücadele*. İstanbul: Vatan Yayınları.
- Kolaç, E. (2009) İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6, 594-626.
- Köylü, M. (2016). Batı Anadolu'nun işgalinin Türk, Yunan ve İngiliz siyasi tarihine etkisi, *İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 147-169.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis an introduction to its methodology*, USA: Sage Publications.
- O'leary, Z. (2004). *The essential guide to doing research*, London: SAGE Publications Ltd.
- Olpak Koç, C. (2020). Bireysel duyarlılıktan kolektif disipline: Mehmet Raufun Halas romanı ve Türk milliyetçisi Nihat, *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 312-331.
- Orhunlu, B. (2009). *Mütareke dönemi*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Payne, G. ve Payne, J. (2004). *Key concept in social research*. London: Sage Publication. Revival at aintab. (April, 1903), *Missionary Herald*, 99, s.162-163.
- Pilav, S. ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 16-30.
- Rauf, M. (2008). *Halas*. Ankara: Anekdot Yayıncılık.
- Selek, S. (1976). *Anadolu ihtilali*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-779.
- Sever, S (1998). Demokratik kültür bilinci edinimi sürecinde dil ve edebiyat öğretimi. *Yaşadıkça Eğitim*, (56), 2-6.
- Sever, S. (2006). Türkçe öğretiminin çözülemeyen sorunları. *Varlık*, Ekim, 8-16.
- Sofuoğlu, A. (2002). Damat Ferit Paşa hükümetlerinin Millî Mücadeleye karşı girişimleri ve son olarak Kuvay-ı Seferiye adıyla yeni bir askeri birlik oluşturma çabası. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 18, 37-87.
- Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki edebî metinlerin temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Taşıgüzel, S. (2004). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında öğretici nitelikteki metinlerdeki eşdizimsel örüntülemelerin görünümü. *Dil Dergisi*, 125, 72-87.
- Timur, T. (2001). *Türk devrimi sonrası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Toprak, M. (2003). *Hermeneutik ve edebiyat*. İstanbul: Bulut Yayınları.

- Üstünyer, F. (2009). *Karakter eğitimi ile ilgili eğitimcilerin görüşleri üzerine nitel bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Watkins, R., West Meiers, M. ve Visser, Y. (2012). *A guide to assessing needs: Essential tools for collecting information, making decisions, and achieving development results*. Washington DC, USA: The World Bank.
- Yaman, A. (1988). Millî ordu. *Atatürk Yolu Dergisi*, 1(2), 115-140.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Value is the principles that are accepted by the majority of its members to be correct and necessary in order for a society to maintain its existence, unity and functioning. They reflect the basic principles of individuals' common feelings, thoughts and goals (Kızılcelik and Erjem, 1994). People mostly adopt the social and cultural values they are in. They use it as a criterion in their minds (Dilmaç, 2009). Acquisition processes of these values, which continue throughout life and are passed down from generation to generation, are called "values education" (Yaman, 2012). The aim of values education is to emphasize the universal values of all humanity. To show good character examples and to contribute to the training of individuals who act with a sense of responsibility. Literary genres are one of the important materials that guide people to the good and the beautiful and give them new values. Character education given through texts; It is the common name of the effort to help new generations gain basic human and national values, create sensitivities and transform them into behavior (Üstünyer, 2009). For this reason, it is very important to convey national values in literary texts. One of the most effective ways in which national values can be transferred is the national struggle process. This issue is highly regarded in the Turkish Course Curriculum. Considering the special objectives of the 2019 program, students; It is clearly seen that they are directed to national, spiritual and moral values (MEB, 2019, p. 8). However, although this theme is compulsory in the program, it has been determined that the concepts of national struggle are not included in Turkish textbooks (Açık & Önkaş, 2011; Ekici-Çelikpazu & Aktaş, 2011; Karagöz, 2009; Kaygana Yapıcı & Aytan, 2013; Somuncu, 2008; Şen, 2008). Considering the studies conducted, it is understood that there are some deficiencies in Turkish textbooks regarding national values. For this reason, it is thought that extracurricular resources should be used as well as textbooks in order to contribute to the spirit and mental worlds of students in both generic and formal aspects. In this context, it is thought that the novel of Halas can set an example for the spirit world and national values of the students.

Method

Halas aims to analyze his novel in terms of values education. This study was examined by document analysis method, one of the qualitative research methods. Document review method is defined as the collection, review, inquiry and analysis of documents as the primary source in research data (O'leary 2004). The novel of Halas, which national values and the understanding of national struggle are reflected, was selected in the article. After the novel was identified, the attitudes, behaviors and thoughts of the characters in the novel were examined. These headings are examined in the context of "Mondros Armistice, mandate, insensitivity of the population, war profiteering, the relations of the British and Turks after the occupation, the Turkish press against the National Struggle, the bureaucratic functioning against the National Struggle and the National Struggle movement".

Result and Discussion

The novel of Halas is thought to be important in terms of addressing this nightmare that the Turkish nation had withdrawn into after the Armistice of Mudros and the National Struggle movement in Anatolia. It is thought that the student, who is in a fiction about the National Struggle period, will become more aware of his national values and act consciously in this process. In this context, the student witnesses the invasion process of İzmir with the Mondros Armistice in the novel and important events that paved the way for the establishment of the regular army in Anatolia. In the findings regarding the Armistice of Mudros, it was determined that the suffering of the First World War started to become even more unbearable when the ships belonging to the Allied Powers anchored at the dock and the Greek army landed in Izmir. In the findings on the mandate, it was emphasized that the idea of being under the auspices of the Entente Giants emerged in the society with the disarmament and dissolution of the army. In the findings regarding the Turkish press against the National Struggle, it was emphasized that newspapers like Peyam were with the occupiers and their authors were the penmanship of the occupiers. In the findings about the bureaucratic functioning against the National Struggle, it was emphasized that the bureaucrats who hope to help the Western states take decisions in their favor. In the findings on the National Struggle movement, it was emphasized that it was necessary to unite against the Entente States and to start an armed struggle against the enemy. Ultimately, under the theme of the National Struggle, it is seen that the novel deals with the unshakable belief of the Turkish nation in a historical process with various dimensions and creates awareness. As a matter of fact, it is emphasized in the work that the main force that breaks the chain of bondage to the Turkish nation is the love of homeland.